

Carner sobre Rodoreda, perquè, a tenor d'algunes afirmacions poc afortunades i massa categòriques, sembla que es magnifiqui el grau de responsabilitat i d'agentivitat d'ambdós sobre la poesia de l'autora, a qui se la'n desresponsabilitza, desposseeix o passivitzava: segons aquestes, Rodoreda conrearia poemes perquè «Carner [...] li va suggerir que escrivís versos» o s'ocuparia del descens a l'Hades perquè «és un dels fragments que resultaven més interessants a Armand Obiols», etc., etc. (veg. p. 16, 73, 121-122, 130, 214).

En segon lloc, una compleció respecte de la procedència, la coherència i l'emprament dels paratextos que encapçalen cadascun dels deu capítols de l'assaig. Per un costat, els provinents d'epistolaris estan datats (p. 11, 53, 77, 99, 129, 191), mentre que els d'entrevistes o pròlegs no (p. 25, 159, 209, 227); per l'altre, de vegades no es citen correctament (p. 209, extret de l'entrevista de 1978 a càrrec de Busquets i Tàssies; o l'allusió de la p. 129 sobre *La plaça del Diamant* continguda en la correspondència Rodoreda-Sales, p. 151) o no s'expliciten ni s'incardinen prou en el discurs crític (per exemple, la relació del lema amb la sèrie poètica, p. 53; o que, per indicació de Tarradellas, Rodoreda envia les cançons de les bugaderes a la filla del polític, p. 191).

En tercer lloc, una recomanació de prudència. La tripartició de la poesia de Rodoreda en tres etapes molt definides tant des d'un punt de vista cronològic, circumstancial com mètric (p. 94-95, 100, 208) fa *pendant* amb la fórmula descriptiva biogrficogenèrica amb què s'havia explicat la narrativa rodorediana durant molts anys i que va ser impugnada arran del coneixement de la simultaneïtat creativa dels seus projectes escriturals. Tot i la coherència i la fonamentació de la hipòtesi de Julià, doncs, per la mateixa «natura d'anguila» de l'*usus componendi* rodoredià la posaria en quarantena en espera de la validació que en pugui donar l'edició crítica en curs.

I, en darrer lloc, una petició d'incloure-hi un índex de noms i de versos per a optimitzar-ne i facilitar-ne la consulta.

Per acabar, tot i les poquíssimes badades ortogràfiques i mecàniques («Pòrtules», p. 86, «heori», p. 86; «desciure», p. 92; «Corrandes de l'exili», p. 110 i 137; «aglebat», p. 228), lògiques («una data de composició endarrerida», p. 110; per comptes de «tardana», per exemple; «abundar», barbarisme per «prodigar-me» o «estendre'm», per exemple) o factuais («la seva mort, el 1984», p. 14), la llegibilitat, facilitat i elegància de la tipografia i de les eleccions editorials, com ara l'absència de les notes a peu de pàgina o de citacions en format pròpiament acadèmic, fan del present estudi de Jordi Julià, curat per Eumo, i de la lectura global que proposa de *Món d'Ulisses*, un volum de plaent, clarificador, divulgativa i, en fi, recomanable lectura.

Meritxell TALAVERA I MUNTANÉ
Universitat de Barcelona

LLOP NAYA, Ares (2020): *Perspectives diacròniques en la variació microsintàctica sincrònica. Reanàlisis i cicles en els sistemes negatius del català i d'altres varietats del contínuum romànic pirinenc*. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida, 216 p.

El llibre que ressenyem és producte de la reescriptura sintetitzada de la tesi doctoral que Ares Llop Naya va elaborar, sota la direcció de Gemma Rigau, en el marc del Centre de Lingüística Teòrica de la Universitat Autònoma de Barcelona. Aquesta recerca, defensada el 19 de juliol de 2017, va ser mereixedora de la menció *cum laude* i li va suposar a l'autora l'obtenció del Premi Extraordinari de Doctorat. L'edició que n'ha fet la Universitat de Lleida, com a número 4 de la col·lecció «Lingüística», forma part del guardó per haver estat l'obra guanyadora de la sisena edició del Premi Internacional de Recerca en Filologia Catalana Joan Solà, convocat conjuntament pel Departament de Filologia Catalana i Comunicació de la Universitat de Lleida i per l'Ajuntament de Bell-lloc d'Urgell, amb un jurat que, en la convocatòria de 2020, estava integrat per Maria Josep Cuenca (Universitat de València, Institut d'Estudis

Catalans), Ramon Sistac (Universitat de Lleida, Institut d'Estudis Catalans), Núria Alturo (Universitat de Barcelona), Maria Teresa Espinal (Universitat Autònoma de Barcelona) i Aina Maria Torrent (Technische Hochschule Köln). Tot un aval de qualitat.

Publicada amb el títol de *Perspectives diacròniques en la variació microsintàctica sincrònica*, que s'acompanya del subtítol *Reanàlisis i cicles en els sistemes negatius del català i d'altres varietats del contínuum romànic pirinenc*, aquesta obra atansa al lector la recerca duta a terme per Ares Llop sobre l'expressió de la negació en el contínuum lingüístic que les varietats palletera i ribagorçana del català formen amb l'occità llenguadocià i gascó —inclòs l'aranès—, el benasqués i l'aragonès de l'àrea pirinenca oriental, amb incursions, quan cal, en altres varietats d'aquestes llengües no situades necessàriament en l'àrea pirinenca. Ja des del pas del llatí clàssic al tardà, i d'aquest a les llengües romàniques, es constata que s'ha produït una evolució en els sistemes negatius que se sustenta en dues tendències: d'una banda, la tendència al pas de l'expressió sintètica a l'expressió analítica i, de l'altra, la tendència a la substitució de formes neutres per formes marcades expressivament,¹ circumstància que genera un espiral de renovellament de les formes de negació: els anomenats *cicles negatius*.² Ares Llop examina, en els geolectes esmentats, una classe de mots, els dits *minimitzadors*, que participen en aquest canvi lingüístic i que són de gran interès per les mutacions que han experimentat i per la variació dialectal que han generat en els sistemes negatius. Concretament, doncs, la recerca es focalitza en el paper dels minimitzadors com a font de renovellament de l'expressió de la negació en les llengües romàniques esmentades. Es tracta d'un estudi de sintaxi comparativa que fa atenció no tan sols a les construccions que mostren diferències patents entre varietats, sinó també a fenòmens de microvariació més subtils però no per això menys importants a l'hora de comprendre plenament la diversitat de tipus morfosintàctic, i també semàntic i pragmàtic, i els processos evolutius pels quals s'ha arribat al mosaic actual en l'àrea estudiada.

Els integrants de la classe lèxica dels minimitzadors són substantius que denoten una quantitat o una porció mínima d'un tot, la qual resulta negligible o insignificant; tenen, doncs, un valor quantitatiu escalar que se situa a la banda més baixa de l'escala, sense arribar, però, a l'absència. En català, en formes part noms com *molla* (*Llescant el pa he omplert el taulell de molles*), *gota* (*Han caigut quatre gotes mal comptades*), *cap* (*Fes un nus al cap del fil*) o *pas* (*L'infant avançava a passos petits*). L'autora s'interroga sobre els processos de reanàlisi pels quals aquests mots, inicialment de valor positiu —encara que denotin una quantitat ínfima—, van arribar a ser sensibles a la polaritat negativa en certs contextos sintactosemàntics, de manera que van experimentar una pèrdua progressiva del seu significat inicial per a passar a adquirir un valor més abstracte. L'aparició en contextos de no veridicitat i, especialment, antiverídics com a substantius escarits mancats de valor referencial propicia la reanàlisi dels minimitzadors nominalment com a quantificadors quantitius de grau nul (*No menja molla* 'no menja gens', *No plou gota* 'no plou gens'), fet que provoca que es dissociïn de la funció d'argument verbal en pro de l'ús com a modificador del predicat amb valor de quantificador de grau. És un procés anomenat *negar quantitativament*: l'assertivitat de la proposició es fixa en el grau més baix de realització de l'acció que designa, perquè si una acció no es produeix ni en el grau mínim és que no es produeix en absolut. Al seu torn, aquest estadi pot ser superat encara per noves reanàlisis que transitin, a través de contextos pont, des de la quantificació fins a la negació, com s'ha esdevingut amb el minimitzador *pas* (i, amb algunes diferències, amb *cap*), el qual ha esdevingut un element de reforç de la negació oracional, inicialment en enunciats emfàtics (*No ho he dit pas, això!*), tot i que posteriorment en algunes varietats ha perdut el caràcter marcat i funciona en enunciats negatius canònics de configuració bipartida (*no...pas*) i, fins i tot, en unes altres ha esdevingut una marca postverbal de negació en solitari (*Voli pas i anar*, llenguadocià).

El llibre que ressenyem parteix de l'observació que en els parlars catalans es produeixen alternances entre enunciats com *No m'agrada molla*, *No m'agrada gota* o *No m'agrada brenca*, però l'autora no s'aproxima a la diversitat en l'expressió de la negació com si es tractés tan sols d'una qüestió de variació

1. Pérez Saldanya (2004).
2. Visconti / Hansen (2014).

lèxica, sinó que ens ofereix una descripció detallada de la microsintaxi i dels usos semàntics i pragmàtics de la llista de minimitzadors triats com a objecte d'estudi, i ho fa tant des d'una òptica contemporània com des d'una perspectiva històrica, la qual li permet de justificar el panorama sincrònic en l'expressió de la negació com un reflex del canvi diacrònic. A partir d'un extens repertori de dades dialectals actuals i de testimonis de la llengua antiga, l'autora porta a terme una tasca exhaustiva de descripció, que forneix un fonament empíric sòlid damunt del qual li serà possible bastir un constructe explicatiu formal per a donar compte d'una manera satisfactòria de la variació i del canvi lingüístics en l'àmbit de la negació.

Amb l'obra que ressenyem, doncs, Ares Llop s'endinsa en l'estudi aprofundit de la diversitat i les transformacions en l'ús dels minimitzadors en contextos negatius o de suspensió de la polaritat, i s'insereix d'aquesta manera en una línia de recerca de la lingüística formal que pretén escatir els processos de formació i d'incorporació de nous elements als sistemes negatius de les llengües naturals, que és un dels temes nuclears de les teories sintàctiques i semàntiques. I cal dir que hi fa una contribució molt rellevant i reeixida: manllevant les paraules de Gemma Rigau, directora de la tesi i autora del pròleg que encapçala el volum, Ares Llop, «[a]mb rigor i escrupolositat, ens ofereix una proposta explicativa refinada i sistemàtica del procés de reanàlisi com a font de renovació de l'expressió de la negació en les llengües del contínuum pirinenc i llengües veïnes» i «[c]om a bona investigadora [...] contrasta les seves hipòtesis i conclusions amb les dels estudis existents sobre la incorporació de nous elements en els sistemes negatius en diferents llengües» (p. 14).

Després del «Pròleg» (p. 13-14) de Gemma Rigau tot just esmentat i de la llista d'«Abreviacions» (p. 15), trobem la «Introducció» (p. 17-29), concebuda com una presentació succinta del marc teòric en què s'enquadra la recerca duta a terme per l'autora, que és el Generativisme i, més concretament, el Programa Minimista.³ En aquest capítol introductori, es detallen els objectius de l'obra (§ 1.1), es plantegen els fenòmens investigats i les preguntes de recerca (§ 1.2), es presenten els postulats i les assumpcions teòriques referents a la variació i al canvi lingüístic en el marc de la Gramàtica Generativa (§ 1.3), es fa èmfasi en l'interès que tenen els estudis de microsintaxi sincrònica i diacrònica en el contínuum romànic pirinenc (§ 1.4) i s'exposa tant el mètode de treball, basat en l'anomenada *metodologia per fases*, com el de recollida de dades, que combina l'ús de corpus lingüístics i de bases de dades existents, el buidatge de bibliografia dialectal, l'anàlisi d'atles lingüístics, el despulament d'obres literàries, els judicis de gramaticalitat obtinguts a partir de qüestionaris creats específicament amb aquesta finalitat i la formació d'un metacòrpus que aplega consideracions de tipus sociolingüístic —generacional, social, de registre— obtingudes dels informants que van respondre els qüestionaris de gramaticalitat (§ 1.5).

La part nuclear de l'obra s'estructura en quatre capítols, que segueixen l'introductori. En el segon, «2. Les marques de negació procedents de minimitzadors. Contextualització en els sistemes negatius del contínuum romànic» (p. 31-70), l'autora forneix els lectors amb el context i la terminologia que sustenten l'anàlisi dels tres capítols centrals de l'obra. Així, d'una banda, l'autora aproxima el lector als sistemes romànics d'expressió de la negació en què s'integren els minimitzadors objecte d'estudi i, de l'altra, proporciona els principis teòrics, els conceptes i els termes sobre els quals basteix la seua anàlisi sincrònica i diacrònica de les marques de negació procedents de minimitzadors nominals, tant pel que fa als processos de reanàlisi pels quals han passat aquests substantius com a la caracterització morfosintàctica dels negadors oracionals que en provenen. Ares Llop comença per aclarir la noció de *negació oracional*, sigui *interna*, sigui *metalingüística* o *externa*, tot distingint-la de la *negació de mot* o *morfològica* i de la *negació de constituent* o *sintagmàtica* (§ 2.2), i continua contraposant dos tipus de dependències establertes en l'àmbit de la negació oracional: una dependència semàntica o *polaritat* (§ 2.3) i una dependència sintàctica o *concordança negativa* (§ 2.4). Amb aquest teló de fons, defineix els *inductors* (o *legitimadors* o *activadors*) de *polaritat* enfront dels *termes de polaritat*, que poden ser *termes de polari-*

3. Chomsky (1995).

tat positiva, termes de polaritat pròpiament modal i termes de polaritat negativa, dins dels quals es distingeixen els termes de polaritat negativa forts o estrictes i els termes de polaritat negativa febles (§ 2.3.1), i presenta la teoria de la no veridicitat de la polaritat (§ 2.3.2) i les nocions de *deficiència referencial* i d'*escalaritat* (§ 2.3.3), la darrera de les quals resulta clau, atès que és aquesta propietat semàntica la que fa que els minimitzadors nominals siguin sensibles a la polaritat i puguin ser reanalitzats com a quantificadors quantitius (§§ 2.3.4 i 2.3.5). Presentades les dependències semàntiques en l'àmbit de la negació, l'autora entra en les dependències sintàctiques i, per a fer-ho, aclareix els conceptes de *mot negatiu* o *mot-n* (§ 2.4.1), *concordança negativa*, que pot ser *estricta* o *no estricta* (§ 2.4.2), i *lleï de doble negació* (§ 2.4.3). Finalment, aquest capítol aprofundeix en el concepte de *minimitzador*, que diferencia dels de *disminuïdor*, *generalitzador* i *maximitzador*, i estableix la distinció entre *minimitzadors partitius* i *minimitzadors valoratius* (§ 2.6). El repàs simbiòtic de tots aquests conceptes deixa clares les bases teòriques damunt de les quals l'autora fonamenta, en els capítols successius, la seua aproximació formal a les reanàlisis generadores del canvi lingüístic i de la situació de variació observable avui en l'expressió de la negació en els parlars romànics pirinencs presos com a objecte d'estudi.

I quins són, concretament, els minimitzadors la història dels quals trobem desenvolupada en aquest llibre? Es tracta d'onze peces lèxiques, llistades a l'inici del capítol tercer, que Ares Llop no presenta pas com un repertori espars de reforços de la negació, sinó com un inventari vertebrat de substantius que compleixen uns determinats requeriments semàntics, tenen unes propietats sintàctiques diferenciades i han passat per un seguit de fases evolutives lligades als trets formals que els caracteritzen. Són els minimitzadors següents: (1) *Brenca* 'bri, tija prima que neix de l'arrel d'una planta', procedent del cèltic *BRINICA, derivat de *BRINOS 'vareta'; és un substantiu emprat en ribagorçà, aragonès i occità, i té variants com *branca*, *brenc*, *branga*, *brenico*, *branque* i *brangue*. (2) *Bric(a)* 'tros menut, generalment de pa', relacionat amb el gòtic BRIKAN 'trencar' i amb l'encreuament entre *bri*, també procedent de *BRINOS, i *mica*; es troba en parlars occitans, tant llenguadocians com gascons, i presenta variants com *bric*, *brico*, *brigo*, *brigue*, *brio*, *briso*, *brica*, *briga*, gairebé sempre usades en contextos negatius. (3) *Brot* 'branca petita i tendra desenvolupada d'un borró', procedent del germànic *BRŪTS 'botó de planta'; existeix en català i occità, tot i que només en la nostra llengua s'ha reanalitzat com a terme de polaritat negativa. (4) *Cap* 'bocí, extrem d'alguna cosa', del llatí CAPU(T) 'part superior del cos de l'home'; es troba en català, en occità i en àrees de transició entre el benasquès i l'aragonès, i presenta les variants *cha*, *chap*, *chape*. (5) *Fret* 'bocí romput, fragment', procedent del llatí FRACTU(M), participi de perfet de FRANGERE 'trencar'; usat en gascó meridional i, especialment, en aranès com a terme de polaritat negativa, però ja no com a minimitzador nominal. (6) *Garra*, que podria provenir de l'àrab hispànic *ǧarfah*, pel clàssic *ǧarfah* 'puny, quantitat que s'agafa amb una mà', origen que lligaria amb el significat que s'associa als minimitzadors que han donat lloc a termes de polaritat negativa, o podria remetre al cèltic *GARRA 'sofrega', que connecta amb el significat vigent de *garra* com a 'cama'; amb aquest darrer sentit és habitual en el conjunt dels parlars considerats per l'autora. (7) *Gota* 'petita quantitat d'un líquid que cau formant una massa esfèrica o esferoidal', del llatí GŪTTA(M), que té el mateix significat; es troba en tots els parlars pirinencs que s'analitzen en l'obra, amb diferents variants: *gota*, *gouto*, *gout*, *got*. (8) *Mica* 'partícula, petita porció', del llatí MĪCA(M), que potser coneixia una variant intensificada *MĪCCA, amb el mateix significat, aplicat especialment al pa; és viu en tots els parlars estudiats i n'hi ha un esplet de variants: *mica*, *miga*, *mia*, *mico*, *micho*, *micalha*, *micaio*, *mioja*, *miaja*, *migaja*. (9) *Molla* 'part blana del pa' i 'partícula de pa que es desprèn en partir-lo', de MEDŪLLA(M) 'moll de l'os', amb contaminació de MŪLLĪA 'blana'; com a substantiu es manté en català i en alguns parlars aragonesos, però com a terme de polaritat negativa només es troba en català nord-occidental, especialment en els parlars ribagorçans i pallaresos. (10) *Pas* 'moviment d'alçar i avançar un peu fins a tornar-lo a posar a terra', procedent del llatí PASSU(M), que tenia el mateix significat i també era una unitat de mesura; aquest substantiu és viu en tots els parlars analitzats i ha arribat a generar una autèntica marca de negació, molt difosa. (11) *Punt* 'tros de fil que va d'un forat a un altre de molt pròxim dels que es fan en una tela amb una agulla enfilada', procedent del llatí PUNCTU(M), que cobria el mateix significat; es troba en tota l'àrea estudiada amb diferents variants, com *punt*, *punch*, *ponto*, *punto*, *pont*, *pon*.

A partir de l'estudi empíric de les dades dialectals sincròniques actuals de tots aquests mots, així com dels testimonis diacrònics que n'ha pogut aplegar, i gràcies a les eines explicatives potents que li ofereix el marc teòric en què s'inscriu, Ares Llop mostra que el procés de reanàlisi és complex i que hi intervenen tres grans factors: les propietats semàntiques i sintàctiques dels minimitzadors, els contextos pont que faciliten una nova anàlisi estructural i de trets, i la pèrdua de restriccions semàntiques i sintàctiques. L'autora defensa que els processos de reanàlisi pels quals passen aquests minimitzadors nominals cal explicar-los en dos temps, anomenats el *Cicle de Jespersen Incipient* i el *Cicle de Jespersen*, respectivament.⁴ Durant el primer, els minimitzadors afectats pel canvi són desposseïts dels trets nominals i de la significació primigènia, de manera que poden ser emprats en contextos negatius com a exponents de categories gramaticals lligades a la quantificació dels constituents amb què es combinen, siguin nominals (*No té brenca de memòria*), adjectivals (*No estic gota content*), adverbials (*No em trobo molla bé*) o verbals (*No m'agrada mica*). Aquest primer procés de reanàlisi, pel qual els minimitzadors emprats inicialment com a substantius escalars esdevenen sensibles a la polaritat negativa fins a desembarcar en l'ús com a termes de polaritat negativa amb valor quantificacional, és el que s'explica en el capítol tercer, «3. El Cicle de Jespersen Incipient. La reanàlisi dels minimitzadors com a termes de polaritat negativa» (p. 71-118). En paraules de l'autora, «la reanàlisi s'explica perquè, quan els nous parlants detecten determinats usos dels minimitzadors en les dades lingüístiques primàries, atorguen als elements lèxics implicats especificacions de trets diferents de les gramàtiques dels parlants adults» i «l'assignació diferent de trets en les gramàtiques genera, alhora, una assignació de nodes estructurals diferents entre un parlant adult i un aprenent per a un mateix element lèxic», divergència que té com a resultat el canvi lingüístic (p. 71). La conclusió d'aquest capítol centrat en el Cicle de Jespersen Incipient, aplicat als onze minimitzadors seleccionats, és que existeixen configuracions del canvi microsin-tàctic coincidents i una direcció unívoca compartida: així, l'autora demostra que la reanàlisi comporta la microelevació estructural (o reanàlisi cap amunt) de l'element nominal dins les capes del sintagma determinant en què s'integra inicialment, alhora que es produeix un deslligament progressiu del minimitzador com a argument del verb i l'aproximació a l'estatus d'adjunt al predicat. Tanmateix, l'autora també remarca que les direccions de la reanàlisi no són sempre predictibles i que hi ha minimitzadors que se singularitzen del conjunt i es distancien dels patrons majoritaris: és el cas dels minimitzadors emprats com a quantificadors indefinits i com a mots-n en benasquès i aragonès.

Si l'evolució continua i es produeix un nou procés de reanàlisi, un minimitzador dels que ha esdevingut un terme de polaritat negativa amb valor quantificacional pot ser desposseït dels trets de quantificació i pot passar a funcionar com un element de reforç de la polaritat oracional per a formar negacions emfàtiques. Aquesta segona fase del procés de canvi lingüístic, que sol afectar només alguns minimitzadors «escollits» —perquè, com diu l'autora, «emfasitzar-ho tot és no emfasitzar res» (p. 117)—, és la que es troba explicada en el capítol quart, «4. Els minimitzadors com a marques de polaritat negativa emfàtica. La noció d'emfasi en la reanàlisi de la quantificació a la negació» (p. 119-145). En aquest capítol, i també en el següent, la recerca es focalitza en els minimitzadors *pas* i *cap*, que són els «seleccionats» per a la segona fase del procés de reanàlisi, la qual els conduirà a ser reforços emfàtics de la polaritat sense valor quantificacional, anomenats *marques de polaritat emfàtica negativa*. Darrere d'aquesta denominació s'hi oculta l'impàs entre el Cicle de Jespersen Incipient, estudiat ja en el tercer capítol de l'obra, i el Cicle de Jespersen pròpiament dit, que serà objecte del cinquè capítol i que suposa, per als minimitzadors que el completen, la reanàlisi fins a la conversió en autèntiques marques de negació oracional, que renoven el sistema negatiu. Aquest paper de trànsit entre un cicle i l'altre és analitzat en l'esmentat capítol quart, que dedica molta atenció a determinar a què fa referència el terme *emfasi* aplicat a les marques de polaritat negativa, tant des del punt de vista de la caracterització formal com dels usos semanticopragsmàtics. S'hi estableix una distinció fonamental entre les denominades *marques de polaritat negativa emfàtica intensives o completives* (*No plou gota* 'no plou gens') i les *marques de*

4. Willis / Breitbarth / Lucas (2013).

polaritat negativa emfàtica pressuposicional (*No plou pas* ‘no plou [contràriament al que hom assumia]’), que es vinculen a una proposició activada explícita o inferida, ja sigui per a cancel·lar-la, si és positiva, o per a reforçar-la, si és negativa.⁵ Aquestes darreres marques, que s’obtenen com a resultat d’una nova reanàlisi en contextos d’ambigüitat estructural, inicialment funcionen en enunciats declaratius, però, per un procés de pragmatització, pot produir-se’n l’expansió cap a oracions interrogatives de contraexpectativa (*No tindreu pas una pilota?*) i cap a oracions exhortatives negatives de tipus comminatori (*No ho fesses pas!*), casos en què generen uns certs efectes inferencials.⁶ La conclusió a què arriba l’autora en aquest quart capítol és que l’èmfasi de la polaritat oracional es pot sintactitzar, però que aquest procés de representació sintàctica cal que s’acompanyi sempre de l’explicació dels valors semàntics i de les restriccions pragmàtiques inherents a les marques de polaritat emfàtica pressuposicionals que en determinen l’èxit en l’ús.

I fem cap així al darrer capítol nuclear de l’obra que ressenyem, el cinquè, «5. El cicle de Jespersen. Aproximació descriptiva i formal» (p. 147-179), en el qual Ares Llop s’endinsa en la descripció i la formalització d’una nova reanàlisi, la que condueix les marques de polaritat emfàtica negativa pressuposicional procedents dels minimitzadors a esdevenir marques de negació oracional canònica (és a dir, no marcada), procés que comporta el renovellament de l’expressió de la negació i que es coneix com a *Cicle de Jespersen*, en honor del lingüista a qui devem la generalització descriptiva de les fases que se succeeixen en la renovació dels sistemes negatius.⁷ Partint de la reelaboració d’aquesta proposta, que inicialment distingia tres estadis, els quals es justificaven en termes d’afebliment fonètic, de reforç i de blanquejament (o descoloriment) semàntic, es pot arribar a una reconstrucció descriptiva més detallada, en cinc estadis, i de tipus multifactorial, que tingui en compte també el paper fonamental d’altres nocions relacionades amb la pragmàtica i, en darrer terme, amb la necessitat de disposar d’estratègies d’expressió de la negació alternatives a la canònica o no marcada. Els cinc estadis es poden sintetitzar així: (1) marca de negació preverbal: *no* (del llatí *NŌN*); (2) reforç optatiu de la negació oracional a través d’una marca de negació postverbal vinculada a l’èmfasi pressuposicional de la polaritat i, doncs, condicionada pragmàticament: *no... (pas)*; (3) negació bipartida no marcada, estesa a tots els contextos negatius per la pèrdua de les restriccions pragmàtiques que en limitaven l’ús: *no... pas*; (4) afebliment fonètic de la marca preverbal (que pot arribar fins a la cliticització en parlars gascons i llenguadocians): *(no)... pas*; (5) desaparició del negador preverbal i consolidació del postverbal com a marca de negació oracional única (la qual llavors podrà aparèixer juntament amb altres minimitzadors reanalitzats com a marcadors emfàtics intensius o pressuposicionals): *pas (pas brica, pas cap, pas gota)*.

Després de l’aproximació descriptiva al Cicle de Jespersen en els parlars analitzats, l’autora s’hi atansa també formalment, tot mantenint la divisió per estadis. Partint de la situació inicial, amb una negació preverbal única, explica l’estadi 2 a partir de l’establiment d’una relació de dependència semàntica de la marca postverbal respecte de la preverbal. Tot seguit, vincula els estadis 3 i 4 a l’establiment d’una dependència sintàctica entre ambdues marques, en què hi ha implicat un canvi de l’especificació de trets de l’una i de l’altra, de manera que la marca postverbal passa a ser considerada com a operador negatiu capaç de legitimar termes de polaritat negativa. El canvi culmina, en l’estadi final, amb la pèrdua, presentada quasi com a «inevitable», de l’element preverbal i la consolidació del postverbal com a marca de negació canònica única. L’aproximació formal desenvolupada mostra com els anomenats *estadis* del Cicle de Jespersen corresponen formalment a configuracions d’ítems lèxics disponibles amb especificacions formals diferents, sigui en l’eix cronològic d’una mateixa varietat lingüística, sigui en la comparació sincrònica entre varietats geolèctals. De fet, l’autora postula que «el Cicle de Jespersen avança a causa de l’existència d’estadis sincrònics que generen la competició de gramàtiques amb subespecificacions de trets diferents per als elements lèxics» i remarca que cal entendre l’anomenat *Cicle de Jespersen* com un camí evolutiu recurrent però no cíclic, sinó espiraliforme, atès que «el procés

5. Dryer (1996).

6. Ledgeway (2017).

7. Jespersen (1917).

no acaba de la mateixa manera que havia començat —amb una negació preverbal única—, sinó amb l'ús d'un minimitzador reanalitzat com a nova marca de negació postverbal i susceptible de ser substituït per altres expressions consolidades com a T[ermes de] P[olaritat] N[egativa] que avancen, progressivament, en el procés d'incorporació al sistema de la negació» (p. 179).

Arribats en aquest punt, el capítol dedicat a les «Conclusions» (p. 181-185) sintetitza els resultats de la recerca sobre els minimitzadors en les varietats del contínuum romànic pirinenc i posa en relleu l'aportació descriptiva i teòrica feta per l'autora al coneixement de la negació, que és una propietat lingüística universal, i dels mecanismes de renovellament de les seues formes d'expressió en les llengües naturals. Certament s'hi evidencia com, a través de l'anàlisi integrada de dades sincròniques i diacròniques fins ara inexplorades, Ares Llop ha fet una contribució molt destacada a la comprensió unificada i coherent de les tendències i dels patrons evolutius dels sistemes d'expressió de la negació en les llengües romàniques del contínuum pirinenc central, amb implicacions pel que fa a l'aproximació teòrica a les llengües naturals. Clouen el volum les «Referències» (p. 187-203) de la bibliografia citada, les «Fonts dels exemples» (p. 205-212), l'«Índex de taules» (p. 213), una «Nota sobre l'autora» (p. [215]), que n'aporta una pinzellada biogràfica, i el «Resum» (p. [216]) en català i en anglès.

Amb aquesta recerca sobre el renovellament dels cicles negatius en les varietats dialectals del contínuum romànic pirinenc central, l'autora ens ofereix també un renovellament —aquest, molt positiu!— en la manera d'encarar els estudis dialectals, a través de la combinació entre, d'una banda, una base filològica sòlida, imprescindible per a la descripció i la interpretació acurades de les dades sincròniques i diacròniques, tractades des d'una perspectiva comparatista, i, de l'altra, un aparat teòric robust que permet anar més enllà a l'hora de trobar respostes al com i al per què del canvi lingüístic generador de variació dialectal. Un llibre, doncs, que val molt la pena —dit sense dubtar-ne ni mica ni molla.

Mar MASSANELL I MESSALLES
Universitat Autònoma de Barcelona
Institut d'Estudis Catalans

Referències bibliogràfiques

- CHOMSKY, Noam (1995): *The minimalist program*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- DRYER, Matthew S. (1996): «Focus, pragmatic presupposition, and activated propositions», *Journal of Pragmatics*, 26, p. 475-523.
- JESPERSEN, Otto (1917): *Negation in English and Other Languages*. Copenhagen: A. F. Høst.
- LEDGEWAY, Adam (2017): «Marking presuppositional negation in the dialects of southern Italy», dins CRUSCHINA, Silvio / HARTMANN, Katharina / REMBERGER, Eva-Maria (ed.): *Studies on Negation. Syntax, semantics, and variation*. Göttingen: V&R / Vienna University, p. 105-130.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel (2004): «La negació i la concordança negativa en català antic», *Estudis Romànics*, 26, p. 65-83.
- VISCONTI, Jacqueline / HANSEN, Maj-Britt (2014): *The Diachrony of Negation*. Amsterdam / Filadèlfia: John Benjamins.
- WILLIS, David / BREITBARTH, Anne / LUCAS, Christopher (ed.) (2013): *The History of Negation in the Languages of Europe and the Mediterranean. Volume I: Case studies*. Oxford: Oxford University.
- LLORCA IBI, Francesc Xavier (2023): *Peix i sal. Història lèxica de la saladura*. Alacant: Universitat d'Alacant, 186 p.

La lectura de una obra referida al mar, los seres marinos, las artes de pesca, sus gentes y oficios, etc., me resulta siempre apasionante y un nuevo reto para el aprendizaje. En este caso concreto, la llega-